

TONI PARSONS

KO JE ONA BILA

Preveo
Nenad Dropulić

■ Laguna ■

Naslov originala

Tony Parsons
WHO SHE WAS

Copyright © Tony Parsons 2023

Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, LAGUNA

Za Juriko, koja je uz mene koračala obalskom stazom

Dva dana kod kuće
A osam na pučini
Ali on kada spava
O meni samo sni.

Nepoznati autor

PRVI DEO

Jastog

1

Logorska vatra je gorela dole na plaži.

U nekom trenutku iz sna su me iščupali plamenovi na zidu spavaće sobe, tačnije, senke plamenova. Neko vreme sam ih gledao kako trepere i menjaju oblik, a kad sam se uverio da me san neće ponovo pronaći, ustao sam iz kreveta da pogledam šta se događa. Gledao sam vatru kroz prozor spavaće sobe kad me je pozvala Bet Farding.

„To su surferi, dušo“, rekla je s mekim kornvoljskim naglaskom zbog kog sam se nasmešio.

S naše strane obale nije bilo jahanja na talasima, ali Bet je ljude sa strane zvala *surferi*. Kao što Eskimi navodno imaju mnogo reči za sneg, tako je Sent Džud imao brojne nazive za ljude koji nisu odavde. Izletnici, pridošlice, suvozemci, tuđini, neznanci, vikendaši, turisti, veseljaci, *moryons* (stara kornvoljska reč za mrave), bogati drkoši i, da, surferi. Kako god ih zvali, ljudi sa strane jedini bi zapalili vatru na plaži usred noći. Ljudi izvan našeg okruga, ili još verovatnije njihova deca, pijani, urađeni i napaljeni šiparci oduševljeni predznacima leta, slobodni i divlji daleko od svojih skupih privatnih škola.

„On će sići da ih sredi“, reče Bet misleći na svog muža Vila, a moj osmeh zgasnu jer je Vilu već bilo preko sedamdeset godina i sve bi moglo da krene naopako. „Ne mogu da sprečim matoru budalu da siđe, Tome. Eno ga, već se obuva.“

Vil Farding i drugi meštani nisu imali ništa protiv vatre na plaži, nego protiv smeća koje su tuđini tako nehajno ostavljali za sobom. Vređale su ih razbijene boce koje mogu da povrede pse i decu s kofama za rakove i mrežama, vređalo ih je đubre koje neko drugi mora da pokupi s naše male, ali netaknute i voljene plaže.

U kasne sate i uz obilje jabukovog vina, klinici su donosili preosetljivu ratobornost grada i predgrađa sa sobom na odmor.

Mogu da postanu agresivni, da se razmeću jedni pred drugima, suviše mladi i glupi da shvate kako lako nadvikivanje može da se pretvori u pravo nasilje. *Ne vole grdnje*, kako kaže Bet Farding. A sad kad se obuo, ništa na svetu neće sprečiti Vila Fardinga da ih izgrdi.

„Poći ću ja s njim dole, Bet“, rekao sam. „Ne brini.“

Obukao sam se.

Imao sam dvosoban stan iznad *Jastoga*, svog restorana. Bilo je to polutajno mesto pored kog ste mogli da prođete a da ga ne primetite, smešteno visoko iznad šetališta. *Jastog* nije bio otmen restoran – služio se samo dnevni ulov, imao je stare drvene stolove, sjajan pogled na more, unutra su gorele sveće, a na terasi nad vodom nizovi sićušnih svetiljki – moja ideja stila i ukusa kad sam ga otvorio pre deset godina. Jelovnik mi je bio važan, naši gosti obično su se vraćali po još i na tome je posao i počivao. No *Jastog* nije bio od onih kornvolskih restorana – a takvih ima mnogo – o kojima se ushićeno priča u spoljnom svetu. Postojao je već deset

godina, a još ga nije posetio nijedan restoranski kritičar. Meni to nije smetalo. *Jastog* nije bio bogzna šta, ali bio je dobar, bio je moj, bio je ostvarenje mog sna.

Sišao sam iz stana, izašao na zadnju terasu restorana i niz drvene stepenice spustio se na šetalište udišući slani miris mora i svega što u njemu živi. Voda je siktala, ječala i micala se u tami. Betina i Vilova kuća bila je na drugom kraju Sent Džuda, našeg ribarskog sela, tačno iznad male plaže na kojoj je gorela vatra. Ali čak i do drugog kraja Sent Džuda brzo se stizalo pešice.

Krenuo sam šetalištem naporedo s obalom, ulicom toliko uskom da su pešaci kad naiđe vozilo morali da se pribijaju uz bele kamene zidove ribarskih kuća, sada uglavnom vikendica ili stanova za izdavanje, ribarskih kuća koje nisu videle pravog ribara još od prošlog veka. Vil Farding je bio među retkim preostalima.

Na kraju šetališta ulica je strmoglavo vijugala prema Platu, kako su meštani zvali luku.

Bio je april, ali još je delovalo kao da sezona nije počela dok sam prolazio pored zatvorenih prodavnica opreme za surfovanje, čokoladnih kolača i sladoleda.

Ipak, red sezonskih radnji uskoro se završio i naišao sam na mesta otvorena preko čitave godine. Pekara *Majstor testa*, pab *Zečja rupa* s nanizanim crno-belim zastavicama, bojama naše kornovolske zastave, i sa salom toplo osvetljenom kao pećina boje meda, zatim crkva, kućica za čamce, hladnjača za ulov koji ne može odmah da se proda, i Tavan – koji uopšte nije bio tavan, nego baraka u kojoj je sve malobrojnije pleme ribara Sent Džuda držalo svu svoju opremu.

Krenuo sam uz kaldrmisane prolaze i uličice starog grada, jedva dovoljno široke za pešaka, a kamoli za automobil, u

kojima su pokolenja porodica kopača kalaja živela i umirala do pre stotinak godina, a onda naniže do kraja Puding beg lejna, gde su živeli moji prijatelji Bet i Vil Farding.

Ulazna vrata njihove kuće bila su otvorena, Vil je sedeo na donjem stepeniku u predvorju i s mukom se obuvao, a Bet ga je posmatrala, ruku prekrštenih u pozi umornog bračnog nezadovoljstva.

Vil i Bet Farding bili su krupni, visoki, mišićavi i teški, preveliki za kućicu u kojoj su proveli čitav svoj bračni život, i naprosto su ispunili predsoblje. Stari crni labrador začuđeno je gledao ovu strku usred noći. Vil je većim delom godine lovio jastoge i rakove u zamke, a kad jastozi odu a zimska jata riba dođu, pecao je skuše na udicu. Radio je to više od pola veka i to je uzelo danak. Teško je disao obuvajući se.

Bet me je pogledala krajičkom oka; oboma nam je bilo drago što ću poći na plažu s njim.

„Ne znam zašto ne možemo prosto da pozovemo policiju“, govorila je Bet. „Ne vidim zašto baš ti moraš da siđeš tamo. Klint Istvud, možeš misliti.“

„Kapetan nije uvek u pravu“, rekao je Vil ustajući i namignuo mi, „ali je uvek kapetan.“

„A kapetan je ponekad matora budala“, reče Bet.

Vil je tajanstveno iskezio nepravilne zube i ponovo mi namignuo kao da ćemo se silno zabaviti učeći te surfere pameti. Nasmejano lice bilo mu je uštavljeno od dugih godina na moru, suncu i vetru. Pljesnuo je rukama. Srebrna kosa bila mu je kratko podšišana pa je ličio na ostarelog skinheda uvek spremnog za neki nestašluk.

Sišli smo kratkom uskom ulicom do kraja keja, a zatim nizbrdicom na plažu.

Ali oko vatre nije bilo surfera.
Uz vatru je bila samo ona.

DETEKTIVKA VIŠA INSPEKTORKA GREJVS: *Dragulj u kornvolskoj kruni, tako zovu Sent Džud. Slikovito ribarsko seoce, tako ga nazivaju. Odlazila sam na tu malu plažu da lovim rakove kad sam bila mala.*

I upravo to je dokaz, zar ne?

Dokaz da ubistvo može da se desi bilo gde.

2

Sedela je prekrštenih nogu uz vatru, grejala se te hladne noći, kapuljaču je navukla duboko na lice pa je izgledala kao neki Tolkinov lik ili žena iz reklame za osiguravajuće društvo *Škotske udovice*.

Vil i ja smo zastali na pristojnoj udaljenosti.

Nakašljao sam se.

„Videli smo vatru“, rekao sam.

„Mislili smo da su ovde neki surferi“, rekao je Vil i s nelagodom se zakikotao.

Naglo je podigla glavu i na trenutak nas pogledala kroz plamen.

„Izvinite što sam vas uznemirila“, rekla je s naglaskom koji bi moja majka nazvala „školovanim“. Nije bio potpuno otmen, odsečnost stare škole bila je malo ublažena, ali bio je dovoljno dobar za čitanje večernjih vesti. U tom naglasku čuo se i lak prizvuk severa, trag ranijeg naglaska i siromašnije sredine koje je negde usput odbacila.

Vil i ja smo stajali s druge strane vatre, posramljeni i začuđeni.

More je udarilo u daleke stene, uzdahnulo u tami i povuklo se. Ona je protrljala kosu ispod kapuljače i video sam da joj je ruka vlažna.

Zagledao sam se u bučnu tamu.

Nije valjda doplivala?

Vil je čekao da nešto kažem, ali ja sam oklevao, još ne shvaćajući ko je ona, šta radi ovde i zašto je zapalila vatru na plaži. Nije bila beskućnica. Nije kampovala u blizini i lutala po plaži.

„Moram da čekam do jutra“, rekla je. „Agenta za nekretnine. On će doneti ključeve. U kolima je bilo *tako hladno*. I dugo sam vozila.“ Protegnula je ruke iznad glave.

To je tačno. Do Sent Džuda se vozi dugo odakle god da se krene.

Vil je pre mene razumeo šta se dešava.

„Kuća Bake Džo“, rekao je. „Čekate ključeve kuće Bake Džo.“

Baka Džo je bila od onih omiljenih starijih rođaka koje zapravo nikome nisu rođake. Njen dom je decenijama bila plavo-bela kućica iznad luke.

Setio sam se sahrane Bake Džo krajem prošlog leta, pogrebnih kola kako se provlače uskim pretrpanim ulicama, turista sa sladoledom i pecivom kako se pribijaju uza zidove šetališta i zure u ožalošćene, u naše suze. Plavo-bela kućica od tada je bila prazna.

Baka Džo se u tu kućicu uselila kao nevesta pre pola veka, u vreme kad su u ribarskim kućama i dalje obitavali muškarci koji su zaista živeli od ribolova. Nije imala dece, ali je obožavala sinove i kćeri svojih suseda. Muž joj je davno umro i Baka Džo je dugo živela sama. Zagledao sam se u mrak iznad plaže. Pod svetlom dana odavde bi se videla njena plavo-bela kućica.

Oko vatre je bio razbacan prtljag. Nije ga bilo mnogo. Dva kofera i nekoliko manjih torbi.

„Vi se useljavate“, rekao sam, svestan da joj sigurno delujem grubo i nezgrapno.

„Drugi dom?“, reče Vil učtivo da podstakne razgovor. „Vikendica?“

Odmahnula je glavom, a nit duge vlažne kose skliznula joj je ispod kapuljače; tada to nisam znao jer se nije videlo na svetlu vatre i škrtoj mesečini, ali kosa joj je bila tamno-crvena, poput bakra.

Zadenula je neposlušni pramen za uvo.

„Ne“, rekla je. „To je moj novi dom. Unajmila sam ga na godinu dana.“

Vil i ja smo se zgledali i znao sam da se i on osećao kao ja.

Kao da smo mi uljezi.

Pokazao je glavom prema moru.

„Nailazi plima“, upozorio je.

Žena je ispratila njegov pogled. Vil se nakašljao.

„Trebalo bi da se sklonite pre nego što dođe taj agent“, rekao joj je. „Do tada će plaža nestati, sigurno.“

Klimnula je glavom, mi smo promrmljali laku noć, a ona se nasmešila ispod kapuljače grejući ruke na vatri. Gorelo je drvo s trakama belo-plavog platna sličnim zastavicama neke poražene vojske. Shvatio sam da to gore ostaci stolice za plažu.

To je bilo – čudno. To je – to nije bilo u redu. Ko pali stolice za plažu?

Vil i ja smo se okrenuli i pošli uzbrdo u selo, a noć se zatvorila oko nje.

„Ne razumeju oni plimu i oseku, zar ne?“, rekao je Vil, ne sasvim grubo. „Građani, mislim.“

Građani. To je bila još jedna naša reč za tuđine. Građani. Pre deset godina – pre čitavog jednog života – i ja sam bio građanin u Sent Džudu.

I to je bilo tačno. Vil je imao pravo.

Građani ne shvataju kako se more povlači i nadolazi, redovno kao što izlaze sunce i mesec. Svakog dana bile su sve plime i sve oseke, a oni to nisu shvatali, ti građani.

Mesec vuče more.

A more ne može da mu se odupre.

Ispred Vilove i Betine kuće stajao je parkiran mali japanski sportski automobil; ugrejani motor još je kuckao od brzog povratka iz blistavo osvetljenog Padstoua.

Čarli – Vilov i Betin odrasli sin – bio je u kuhinji, obučen za izlazak, lako raščupan, i zaudarao je na zanatsko pivo i kolonjsku vodu. Čarli Farding bio je zgodan momak od trideset godina, dirljivo osetljiv jer mu se svetla kosa proređuje, krupan na oca i majku, s izvesnom uglađenošću koju je doneo s univerziteta. Bili smo stari prijatelji – tačnije, Čarli je bio moj prvi prijatelj i moj najbolji prijatelj kad sam se doselio u Sent Džud pre deset godina s ludim snovima o otvaranju restorana pod nazivom *Jastog*, a Čarli bio student na dugom letnjem raspustu. Tada mi je bilo godina otprilike koliko njemu sada. Bio je i jedini meštаниn istinski zainteresovan za nekoga ko je ostavio svoj život u gradu da bi otvorio restoran u Sent Džudu. Kasnije sam shvatio da se naše prijateljstvo zasniva na nekoj vrsti blage zavisti. Ja sam zavideo Čarliju Fardingu na dubokim korenima u mestu u koje sam se zaljubio, a on je meni zavideo na, kako je zamišljao, blistavom velegradskom životu kog sam se odrekao. Čarli je sanjao samo o tome kako da ode.

Nasmešio mi se dok se njegov otac mrštio na njega.

„Ne radiš ujutru, vidim“, rekao je Vil.

Čarli se naslonio na sto. Bio je lako pripit. „Počinjem kasno, tata.“

„Pet naraštaja ribara“, promrmljao je Vil, „stvorilo je turističkog vodiča.“

Čarli je zakolutao očima i iskezio pravilne bele zube. Bilo je u njemu nekog privlačnog sjaja koji je neprimećen propadao u Sent Džudu.

Bet je gledala muža očekujući vesti o ludim surferima koji pale vatre.

„To je... neka devojka“, reče Vil, zbunjen.

„Žena?“

Vil klimnu glavom. „Aha, žena. Devojka. Sama.“

„Znači, nisu surferi?“

„Nisu.“

Bet se zagledala kroz kuhinjski prozor. „Žena, kažeš?“

„Iznajmila je kuću Bake Džo, kaže“, reče Vil kao da tu postoji tračak sumnje. „Čeka agenta da joj ujutru donese ključeve.“

Svi smo gledali u vatru na plaži.

„A vas dvojica mamlaza samo ste je *ostavili* tamo? Žena sedi sama usred noći na *našoj* plaži, a vi ste je *ostavili*?“ Pogled joj je šetao s muža na mene i nazad; bila je besna na obojicu. „Gde vam je pamet?“

Izašla je iz kuće ne zatvorivši vrata za sobom. Crni labrador je pošao za njom. Još nešto je svojstveno ovim ljudima i ovom mestu. Uprkos svim nadimcima za tuđine, uprkos svemu što govore, uprkos netrpeljivosti, meštani su dobrodušni, istinski dobrodušni. Ako probijete tanku opnu neprijateljstva, premaz ravnodušnosti i tvrdi oklop trgovačkog cinizma, otkrićete među Kornvolcima svet dobrote kakav nikad niste videli.

Bet i žena s plaže uskoro su stigle, ruku punih prtljaga. Vil i ja smo pohitali da pomognemo.

„Pristaviću čajnik, dušo“, rekla je Bet i sramežljivo se nasmešila. „Popićeš čaj i poješćeš malo tosta, Klementina.“

Klementina. Zove se Klementina.

A Bet je njeno ime izgovarala s uživanjem. Bilo je egzotično, umilno i savršeno. Kao voće, kao pesma.

Klementina.

Žena s kapuljačom – Klementina – okrenula se prema Bet i uzavrelom čajniku. Trljala je ruke, drhtala je, a sada sam video i da je vrlo visoka i vrlo vitka, zbog čega je delovala još viša. Kao manekenka, pomislio sam. Kao devojka iz časopisa koja nas spokojno gleda pravo u oči i navodi nas da se zapitamo kakav je njen život. Ko je voli? I koga ona voli?

„Ne želim da vas opterećujem“, rekla je domaćici i ponovo ugurala pramen kose pod kapuljaču. Video sam da joj je to nekakva navika ili nervozni tik, da namešta kosu kad to nije potrebno.

„Sve je u redu, dušo moja. Sedi.“

Vil i Čarli pohitali su da joj nameste stolicu na čelo stola. Sela je, pogledala oko sebe, a onda polako skinula kapuljaču i rastresla kosu. I zasijala je. Samo tako mogu da je opišem, uprkos svemu što se dogodilo kasnije, uprkos svim suzama, tuzi i užasu.

Klementina je sijala i nisam nikako mogao da se oduprem tom sjaju.

Godine? Bilo bi teško proceniti jer je bila od onih žena lepih na oba kraja životnog puta. Te noći imala je oko dvadeset pet, još mlada, ali ne više devojčica, i bila je u keltskim bojama, blede kože, tamne, tamne crvene kose i s iskrom zelene vatre u očima.

Pogledao sam prema prozoru.

Nebo se lako zabelelo.

Osetio se miris tosta. Čajnik je veselo zviždao. Bet je izvadila maslac iz frižidera, a crni labrador se oblizao. Činilo se da je novo jutro već osvanulo.

A onda se ona osmehnula.

Bio je to osmeh koji čoveka podigne, skameni, obori s nogu, tako širok i beo i otvoren, tako dobroćudan i prirodan i pun životne radosti.

Nastao je polako, Klementinin osmeh, kao sunce kad se rađa, a onda se iznenada od njega ništa drugo nije videlo, bio je blistav, zaslepljujući, i želeo sam da skrenem pogled, ali sam otkrio da ne mogu.

LIZA: *Znala sam od početka da će stvoriti nevolje. Zašto? Zato što sam videla da se pretvara. To sam pomislila kad sam je prvi put videla dok sam išla na posao u Jastog – znate, Tomov restoran? – a ona sva u osmesima uzimala ključeve kuće Bake Džo. Gledala sam je i pročitala sam je kao knjigu. Laž. To kako se ponašala prema onom mladom agentu za nekretnine iz Trura, kako je treptala i šarmirala ga praveći se da je nevinašce. Laž. Šta hoću da kažem? Pa, objasniću vam. Varalica, falsifikat, lažnjak. Je li sada jasnije? Lažni naglasak. Lažni osmeh, lažni zubi, lažne sise. Verovatno. Da li je uopšte bila riđokosa? To bi Tom mogao da vam kaže. Njega pitajte. I još ponekoga, ako me razumete. Šta? O, ne, ne! Neki će vam reći da sam bila ljubomorna na nju od početka. To nije tačno. Nisam imala ništa protiv te žene. Na kraju se ispostavilo da je prema meni bila vrlo ljubazna kad sam bila u nevolji, u gadnoj nevolji, u svojoj najgoroj nevolji. Dopadala mi se. Iako je bila lažnjak od glave do pete. A ta široka ramena – pomišljala sam da je možda muško. Da, padalo mi je to na pamet. Prema tome, ako je sve u vezi s njom bilo lažno, postavlja se očigledno pitanje.*

Ko je ona stvarno?

3

U zoru sam stajao na terasi *Jastoga* i gledao Vila Fardinga kako isplovljava u oseku na *Lepojci Bet*, ribarskom brodu od osam metara koji je nazvao po svojoj ženi. Vil je stajao u kormilarnici i zurio u vodu ploveći ka ušću zaliva i otvorenom moru, a odeća koju je nosio – žuta nepromoćiva vetrovka i crvena vunena kapa – bili su drečavi kao u deteta prvog dana obdaništa. Kišni oblaci valjali su se i kovitlali nad morem, oko sat plovidbe od Sent Džuda, tamo gde su čekali jastozi. Prohladni prolećni vetar imao je ukus soli, a more je bilo boje vlažnog cementa.

Primicala se oluja.

Moj restoran je bio tamna drvena pećina. Mala pećina – četiri stola unutra i četiri na terasi. Terasa je gledala na šetalšte i na zaliv, na sam početak mora. Kad je Vil stigao u ušće, talasi su stvarali nevestinski belu penu na iskrzanom crnom stenju s obe strane. *Lepojka Bet* već je delovala sićušno.

Na drugom kraju zaliva bilo je još jedno ribarsko selo, Polmut, udaljeno sedam minuta vožnje trajektom – neko je izmerio – ali tamo su sada bile uglavnom vikendice, niz

bledožutih kuća dizao se uz strmi brežuljak, a sada su bile zatvorene i tihe, utonule u dugi zimski san. Na našoj strani, u Sent Džudu, još je bilo aktivnih ribarskih brodova, ali zbog rđavog vremena drugi ribari su ostali danas kod kuće.

Samo Vil Farding je isplovio.

Veći brodovi iz dubljih luka mogli su da ostanu na moru četiri ili pet dana pre nego što istovare svoj dobro zaleđen svež ulov – koji zapravo i nije bio baš svež kad ga dopreme na tržište. No Vil je svojim malim brodom mogao da dovede ulov istog dana. Ja sam svoj posao izgradio na Vilovim tek ulovljenim jastozima.

Kad mi je *Lepojka Bet* potpuno nestala s vidika, popeo sam se u stan i uradio jutarnje vežbe. Tegovi, sklekovi, trbušnjaci. Ništa suviše zahtevno, ali četiri seta od dvadeset pet radio sam svaki dan i bili su ugrađeni u moju svakodnevicu. Bližila mi se četrdeseta i ništa nije moglo da zaustavi vreme, ali neću biti od onih staraca kojima stomaci štrče kao nagrađene lubenice. Istuširao sam se, pogledao jedine vesti koje su me zanimale – vremensku prognozu – i vratio se na terasu.

Stajao sam napolju i gledao Sent Džud kako se budi kad je Liza – moja kuvarica, moja prijateljica – stala pored mene držeći dve šolje instant kafe. Pružila mi je jednu i čutke smo posmatrali svet. Onda je uzdahnula i pogledala nemirno nebo nad morem.

„Stari Vil se kocka s ovim vremenom, a?“, rekla je.

Klimnuo sam glavom. „Može ili da se kocka ili da ostane privezan za dok s ostalima“, rekao sam. „A tako neće ništa zaraditi.“

Okrenuo sam se ka njoj. Uprkos vrlo uverljivom naglasku zapadnih okruga, Liza je bila Italijanka, imala je oko trideset pet godina, bila je niska, ali skladna, ljupka i čvrsta.

Nasmešila mi se i sklonila pramen sjajne crne kose s lica. Morala je da nauči kako da bude čvrsta.

Pre petnaest godina Liza je studirala istoriju umetnosti u Londonu, a kad je s drugovima otišla na odmor u Padstouu, upoznala je Džeka Bejtsa, mladog ribara iz Sent Džuda. Džek je otišao, a Liza je bila samohrana majka koja kupuje ribu, priprema ribu, služi ribu i vodi knjige za moj restoran. Njen dvanaestogodišnji sin Paolo sedeo je sam za šankom i mrštio se nad domaćim zadatkom. Bio je to zgodan tamnokos dečko s naočarima i ličio je na poluitalijanskog Badija Holija.

„Paolo, je li sve u redu?“, doviknuo sam mu.

Žustro mi je pokazao podignut palac ne dižući pogled s domaćeg zadatka.

„Znači, današnji jelovnik moraće da sačeka, je li?“, reče Liza.

Klimnuo sam glavom. „Moraće.“

U *Jastogu* smo služili samo ulov od tog dana. Kad ih ulove, kupovali smo jastoge, rakove i skuše od Vila Fardinga i drugih ribara iz mesta. A kad ništa ne ulove – kad je vreme suviše rđavo da se isplovi iz sela, ili kad se morska stvorenja kriju – Liza i ja smo odlazili kolima na pijacu u Mevagisi ili su drugi ribari dolazili kod nas. Tih dana smo služili losose, pastrmke, bakalare, brâte, iverke, sunčanice, kraljevske kozice, cipole, dagnje i tajlandske riblje ćufte – Lizino posebno jelo koje je moglo da se zgotovi od raznih vrsta ribe. No kad se restoran zove *Jastog*, gosti zapravo ne dolaze zbog tajlandskih ribljih ćufti.

„Paolo i ja smo videli da neko uzima ključeve kuće Bake Džo“, reče Liza s naglaskom koji se kolebao između Modene i Kornvola. „Predugo je ta kuća zvrjala prazna. Biće dobra vikendica.“ Tužno se zasmejala kao da delimo istu muku. „Suvozemci, a? Ne može se s njima, a bez njih se ne isplati.“

„Klementina ostaje ovde“, rekao sam, malo prebrzo. Unajmila je kuću na samo godinu dana, verovatno s mogućnošću raskida ugovora posle šest meseci. Ali da provede ovde čitavu godinu? Je li to prevelika nada? „Žena koja je unajmila kuću Bake Džo, hoću da kažem“, nastavio sam. „Zove se Klementina. I doseljava se ovamo za stalno.“

Liza se upitno zagledala u mene, a ja sam bio užasno svestan da mi obrazi plamte kao šiparcu koji ne može da prikrije zaljubljenost.

„Rekla je meni i Vilu da se doseljava ovamo“, dodao sam slegnuvši ramenima kao da mi je to nevažno i pokazao sam glavom ušće zaliva.

Ali, naravno, *Lepojke Bet* odavno nije bilo na vidiku.

Još jedan brod se pripremao da isplovi iz luke.

Za razliku od *Lepojke Bet*, bio je to elegantni sjajni gliser, tri puta duži od Vilovog ribarskog broda, stvoren da lovi turiste, a ne ribu. *Rajska barka*. Tabla na doku oglašavala je ponudu: *Posmatranje foka. Posmatranje delfina. Zalazak sunca uz pun šank. Porodična zabava. Nova poznanstva. Najbolja vožnja u Sent Džudu*.

Čarli Farding, kapetan broda, na palubi je dočekivao, kako se činilo, grupu učesnika momačke večeri, desetak potištenih ljudi mamurnih posle probdevene noći i previše lokalne votke i zanatskog piva. Nisu to bili mladići, nego muškarci od tridesetak godina koji ne mogu više lako kao nekad da se oporave od noći provedene po barovima. Ojađeno su se vukli na palubu broda.

Jedan postariji par s rancima već se ukrcao; sedeli su na krmi, razborito umotani jer je jutro bilo prohladno, i oprežno posmatrali nove putnike.

„Znaš šta bi trebalo da Čarli uradi?“, reče Liza zamišljeno. „Da nabavi neke plastične ribe i mreže i da unajmi nezaposlenog glumca da viče *ooo-ruk, ooo-ruk!* To bi privuklo mušterije.“

Dole na šetalištu zaustavio se porše kajen. Čak i van sezone, kad su putevi mirni a vikendice zatvorene, uvek je bilo posetilaca.

Iz kola je izašao muškarac i s grčem olakšanja na licu protegnuo ruke iznad glave, a ja sam ponovo osetio da se do Sent Džuda odasvud vozi dugo.

Gledao sam ga kako kreće uz stepenice ka terasi *Jastoga*. Preplanuo i mršav, s naočarima bez okvira, izgledao je kao imućni Londonac. Nosio je polo majicu i platnene pantalone, kao da na odmoru mora da bude obučen za golf.

S mukom se penjao uz stepenice. Njegova porodica muvala se oko poršea dole na šetalištu. Dvoje šiparaca, dečko i devojka, nadurenih lica punih dosade prikovanih za telefone. Njihova majka je zurila preko vode u Polmut, zadivljena lepotom. Čovek se pojavio, zadihani od penjanja.

„Kako spremate jastoge?“, upitao je.

„Termidor, njuburg ili grilovane.“

„Imate li dosta za večeras?“ Sumnjičavo me je posmatrao.
„Svežih, mislim?“

„Ne znamo još.“

„Ne znate?“ Pogledao je naokolo sa slabašnim osmejkom.
„Restoran se zove *Jastog*, ali ne znate hoćete li imati jastoge večeras?“

Pomislio sam na Vila Fardinga samog na *Lepojci Bet*. Vilov posao je bio naporan i opasan, bez bolovanja, bez penzije i bez novca ako ne isplovi i ne donese ulov. Ništa nije bilo zajamčeno.

„Služimo samo jastoge ulovljene istog dana“, rekao sam.
„Svežiji od toga ne mogu biti. Ali ne znamo da li grizu.“

Ipak je rezervisao sto. Liza je upisala njihova imena u veliku knjigu s kožnim koricama koja je stajala pored recepcije. Porodica Vinter. Rezervisano je dvanaest mesta, Vinterovi i još dve porodice koje tek treba da stignu kolima, što je značilo tri sastavljena stola na terasi *Jastoga* s pogledom na Polmut, zaliv i dalje. Rezervacija zapravo nije bila neophodna ovako duboko van sezone, ali gospodin Vinter je želeo da sigurno dobije najbolji sto u kući.

Svi su želeli sto s pogledom na more.

Nismo služili ručak, pa smo Liza i ja postavili znak da je restoran zatvoren – karikaturu jastoga s cilindrom i monoklom i rečima: „*Otišao sam na pecanje, uloviću vas kasnije*“ – sišli na šetalište i otišli u *Zečju rupu*, jedini pab u Sent Džudu, da nešto pojedemo.

Padala je jaka kiša, vetar se pojačavao, more je kiptelo. Bio je to jedan od onih dana kasnog proleća kad se čini da se šestomesečna zima svojski trudi da potraje zauvek. Usput smo sreli Bet Farding, koja je krenula na dok umotana u zimski kaput.

„Na more po ovakvom vremenu“, rekla je. „Budala matora.“

Liza ju je uhvatila za mišicu.

„Biće sve u redu, Bet“, rekla je, a razmenile su i nešto neizrečeno, te dve žene čiji su voljeni muškarci živeli od mora.

U *Zečjoj rupi* za šankom sedeo je muškarac od šezdesetak godina i pijuckao mineralnu vodu. U skupoj kožnoj jakni, čistim farmerkama i lakovanim cipelama, izgledao je kao potpuno drugačija vrsta organizma od ribara koji su ubijali vreme uz točeno pivo „korev“ čekajući da se vreme poboljša. Razgovarao je sa sitnom prsatom plavušom – Sendi, gazdaricom *Zečje rupe*, seoskom verzijom glumice Barbare Vindzor. Sendi nam je klimnula glavom i otišla dalje niz šank da preuzme porudžbinu. Čovek nas je pogledao i nasmešio se.

Anton.

Anton je bio vlasnik restorana *Riblje maštarije* na severnoj obali, na plaži pored Padstoua. Imao je i ženu, Mišel, koja je ponekad radila kao domaćica njegovog restorana i dočekivala goste, a to je uvek bio događaj jer je Mišel bila od onih zapanjujuće privlačnih sredovečnih Francuskinja i pre biste očekivali da je vidite na pariskom Bulevaru Monparnas nego u kornvolskom restoranu. *Riblje maštarije* su bile mnogo otmenije mesto od *Jastoga*, s belim stolnjacima, ozbiljnom vinskom kartom i ocenama kritičara koji zarađuju za život jeđući po restoranima. No Anton je obožavao jastoge Vila Fardinga i zbog toga je često dolazio u Sent Džud.

„Još je na moru, zar ne?“, upitao je.

„Još je na moru“, potvrdio sam.

Anton je ćutke odmahnuo glavom.

Naručili smo jelo od Sendi i još smo ga čekali kad su se otvorila vrata i u pab je ušla Klementina.

Bila je s agentom za nekretnine, jedinim čovekom u krugu od petnaest kilometara koji je nosio odelo i kravatu; bio je nešto niži od nje, ali je zračio novcem kao gospodin Vinter i gradskim sjajem kakvom je težio Čarli Farding. Smejali su se, pripiti, činilo se, ili možda samo radosni jer su uspešno sklopili posao.

Osetio sam neočekivan ubod ljubomore. Šta je sa mnom? To je ludost, i znao sam da je ludost, ali nisam mogao da je potisnem, ne kad je Klementina ušla u pab.

Nasmešio sam se – bio je to nesiguran, stidljiv osmeh i ugasio se gotovo odmah – a Klementina me je samo pogledala bez ikakve promene izraza, i dalje nasmejana zbog nečega što joj je taj ulickani balavac rekao. Nisam bio siguran ni da li me je prepoznala od sinoć i osetio sam se kao budala.

Seli su za šank i zagledali se u desetine fotografija na zidu paba. Bila je to vrlo upečatljiva izložba. Na zidu su se nalazile

male crnobeke fotografije nasmešenih muškaraca savijene na uglovima, izbledele fotografije u boji snimljene krajem prošlog veka i nejasno odštampane fotografije snimljene mobilnim telefonima.

Ti muškarci – a sve su bili muškarci – bili su svih životnih doba, snimljeni na poslu. Slikali su ih u luci, ispred kućice za čamce, na palubi broda ili na pučini.

Bila su to lica izgubljenih ribara Sent Džuda.

Klementina se napola okrenula na barskoj stolici i obratila se svima.

„Šta čovek treba da uradi da bi mu stavili sliku na zid?“, upitala je.

U pabu je zavládala tišina.

Sendi je, s diplomatskim nagonom krčmarice, brzo pogledala Lizu, obrisala nepostojeću mrlju na šanku i skrenula pogled.

Liza se nakašljala, a onda podigla bradu i nasmešila se da sačuva vedru atmosferu.

„Da bi ti stavili sliku na zid“, rekla je, „treba da isploviš u ribolov po oseci, oko ponoći ili pred zoru.“ U *Zečjoj rupi* ni muva se nije čula. „A onda treba da se nikada ne vratiš“, nastavila je Liza pokazujući lica iza šanka. „To je vrlo važno – da se nikada ne vratiš.“

Klementina i Liza su se osmehnule jedna drugoj i pogledima razmenile nešto što nisam umeo da pročitam.

I Liza nije morala da kaže da je među muškarcima na zidu i njen muž Džek. Izbleдела fotografija u boji bila je stara sigurno već desetak godina, jer Paolo jedva da je prohodao kad je Džek poslednji put isplovio po oseci.

Vrata paba s treskom su se otvorila.

Bet Farding se pojavila, prekaljenog lica namreškanog od osmeha.

„Vil se vratio“, reče Anton.

4

U hladnjači pored luke desetak tek ulovljenih jastoga meškunjilo se na ledu.

„Spremiću ti jastoga jednog dana, prijatelju moj“, obećao je Anton Vilu. „U mom restoranu.“

Vil se zakikotao. „Ti pripremi vino, Antone, družo moj, a ja ću poneti nekoliko ovih lepotana.“

„Otvoriću dobar 'makon-vilaž' za tebe i tvoje divne jastoge, Vile.“

Vil i Anton su se zakikotali savršeno skladno.

Obojica su onog drugog smatrali pomalo čudakom.

Stanovnici našeg kraja delili su se na dve grupe – na izvorne ribare kao što je Vil Farding koji su čuvali stari način života i na kicoše kakav je Anton s njihovim otmenim restoranima uz neku zlatnu plažu koji primaju sve kreditne kartice. No ta dva sveta u potpunosti su se oslanjala jedan na drugi. Zbog toga je Vil danas isplovio. Zato što smo ga Anton i ja čekali da donese jastoge.

Vil Farding je stajao u hladnjači s osmehom od uva do uva, još snažan, vrlo srećan i ponosan što je pobedio rđavo vreme.

Bet je stajala uz njega, zamišljeno zurila u jastoge na ledu i vidljivo se tresla od talasa olakšanja.

Vreme je i dalje bilo grozno, ali imali smo u *Jastogu* sjajno večer.

Porodica iz poršea je došla – Vinterovi, setio sam se – i deca su im izgledala nešto vedrije, a njihovi prijatelji stigli su iz Londona, obe porodice u razmaku od nekoliko minuta. Bilo je grljenja, ljubljenja i smeha na terasi, kao na dobroj zabavi.

Kasno uveče, dok su Vinterovi i njihovi prijatelji sedeli uz kafu i desert, Klementina je došla sama i sela za sto unutra.

„Znači, uzeli ste ključeve?“, rekao sam.

Nisam znao je li me prepoznala i zbog toga sam bio zbunjnjen i nesiguran. Onda je ona zažmurila gotovo zaneseno.

„Ključevi! Da! Obožavam svoje ključeve! I obožavam svoj novi dom!“

Nasmejao sam se. Tako se ljudi osećaju kad se dosele ovamo za stalno. Kao da počinju život iznova, kao da im se pruža još jedna prilika da sve urade kako treba.

Tako sam se makar ja osećao.

Doneo sam joj jelovnik. Gledala je Lizu kako se kreće po kuhinji.

„Mogu li nešto da vas pitam?“, rekla je.

Čekao sam. Talas smeha začuo se s terase. Bilo je suviše vetrovito i hladno da se sedi napolju, ali Vinterovi i njihovo društvo ostali su u kaputima i uključili rđavo vreme u svoj provod.

„Vaša koleginica“, reče Klementina. „Ona koja je razgovarala sa mnom u pabu.“

„Liza“, rekao sam. „Ona mi je prijateljica.“

„Šta se dogodilo njenom mužu?“

Pogledao sam Lizu. Nasmešila mi se i spustila dve šolje kafe na pult.

„Konobar!“, doviknula je. Naš konobar Rajan, ovdašnji dugokosi šiparac u farmerkama i košulji od teksasa, došao je da uzme kafe. Rajan je bio sin, unuk i praunuk ribara, ali sanjao je samo o surfovanju, a radio je kod mene kako bi odložio početak života na moru za koji je bio rođen. Liza se povukla u kuhinju.

„Lizi je more uzelo muža“, rekao sam Klementini. „Svaka ovdašnja ribarska porodica izgubila je nekoga. Doslovno svaka, jer se pokolenjima bave ribolovom. Ali kad nekoga izgube, ne znaju tačno šta se dogodilo. Kao što je Liza rekla – isplove u vreme oseke i više nikada se ne vrate. Džek, Lizin muž, imao je nebeskoplavi brod zvani *Mesečeva reka*. Jednog dana je isplovio i nije se vratio.“

„Nisu našli telo? Ni brod?“

Odmahnuo sam glavom.

„Liza je kao devojka došla ovamo s kolegama s fakulteta i zaljubila se u momka iz mesta, u ribara Džeka. Venčali su se, rodila je sina, i na samom početku porodičnog života Džek je otišao.“

„Ni vi niste rodom odavde“, reče ona. „Zašto ste ostali?“
Razmislio sam. Želeo sam da odgovorim valjano.

„Pružila mi se prilika da isprobam drugačiji život, pretpostavljam.“ Setio sam se života koji sam ostavio za sobom pre deset godina i stresao se. „Bio sam novinar, nekada davno.“

„Jesam li možda pročitala nešto vaše?“

Odmahnuo sam glavom. „Ja sam, kako se to kaže, bio iza scene. Više sam se bavio uređivanjem. Redakcijskim poslovima. Ali sama industrija je izumirala. Sada shvatam da se to dešava s većinom poslova. Čovek misli da je našao doživotni posao, a onda neočekivano otkrije da je mlekađžija a da više niko ne želi da mu se donose boce punomasnog mleka s kajmakom na vrata. Moj stari zanat postajao je sve

teži – smanjivanje budžeta, otpuštanja, stres, uvek smo se pitali ko sledeći odlazi, kako ćemo se snaći ako – kada – dođe do kraja. Moj brak se raspao – isključivo mojom krivicom. I sagoreo sam. Prilično gadno, zapravo. Imalo sam neku vrstu sloma.“

Govorio sam previše. Koga briga za moj nekadašnji život. Uzdahnuo sam. „Prema tome je sve ovo“ – pogledao sam restoran, olujnu prolećnu noć, miris grilovanog jastoga iz kuhinje i boce crnog vina, rozea, šampanjca i piva naslagane visoko iza šanka – „izgledalo sjajno.“

„I jeste sjajno“, reče ona.

„A vi?“, upitao sam. „Koja je vaša priča?“

„Muž mi je umro“, reče ona jednostavno. „Poginuo je na pešačkom prelazu.“ Odmahnula je glavom kad da još ne veruje sasvim u to. „Pajkan ga je ubio. Pijani vozač. Usporio je, ali nije stao jer je gledao nešto na telefonu, taj pijani pajkan, i nastavio je dalje. Videla sam da neće stati i zakoračila sam nazad na pločnik.

A moj muž, Aleks, on nije ustuknuo i onda se našao pod točkovima pijanog pajkana i umro. Ne odmah, nego dvanaest sati kasnije. U bolnici, usred noći.“ Dugo je ćutala. „A ja sam polako shvatila da ne mogu da budem tamo, na tim istim ulicama. Činilo mi se da još vidim krvave mrlje na tom pešačkom prelazu. Nisam znala da li mi se pričinjavaju ili su stvarne. Ali morala sam da odem odande, što je dalje moguće. Morala sam da dođem *ovamo*, na kraj Engleske, na kraj zemlje, na kraj puta.“

Sve ovo izgovorila je suvih očiju, mirnog pogleda i podignute brade bez samosažaljenja, no na ivici razjarene neverice. Kao da je isplakala sve suze, ali je hladni gnev ostao.

Nisam rekao ništa. Nisam znao šta da kažem. Ipak, mislim da sam u tom trenutku shvatio da se zaljubljujem u nju.

„Gospođice? Izvinite, gospođice?“

Bio je to čovek iz poršea. Setio sam se njegovog punog imena s rezervacije. Oliver Vinter. Imao je preko četrdeset godina, video sam sada, mada se to ne bi reklo jer je bio dobro očuvan. Do tada ga nisam video da se smeši.

„Da li biste nam se pridružili?“, upitao je Klementinu.

Pogledao sam njihov sto, njegovu doteranu ženu i njihove prijatelje – još tuđina s parama i šiparcima koji zapravo više nisu deca. Svi odrasli gledali su u Klementinu i ukočeno se smešili kao takmičari u umetničkom klizanju na kraju tačke.

Shvatao sam ih. Klementina je bila zapanjujuće privlačna i večerala je sama. Odjednom sam osetio neodoljivu potrebu da je zaštitim.

Ali moja zaštita nije joj bila potrebna.

„Da li biste nam se pridružili?“, ponovio je Vinter.

Klementina je klimnula glavom uz poluosmeh, kao da joj je svejedno, kao da nije ni zahvalna ni uvređena pozivom, i prešla je za njihov pretrpani sto. Vinter joj je natočio čašu šampanjca dok su se međusobno upoznavali, a svi su se nasmejali kad su mehurići izašli prebrzo, prosuli se na nezastri drveni sto i pomešali se s ružičastim ljuskama jastoga.

Čak i van sezone bilo je ovakvih dobrih večeri.

„Lako stiče prijatelje“, reče Liza pružajući mi korev, najbolje kornvoljsko pivo, a onda smo se ćutke zagledali u noć. Liza i ja smo bili dugogodišnji prijatelji i nije bilo potrebe da govorimo po svaku cenu. Pročitao sam tekst s nalepnice koreva. *Obala je naš kompas*, pisalo je. *Stvoreno u Kornvolu*.

Na drugoj obali Polmut je bio mračan i tih, ali svetla su još treperila u čitavom malom strmom ribarskom selu Sent Džud. Iza šetališta neki klinici su na plaži delili džoint i šutirali loptu.

A onda se začulo brujanje motocikala.

Dva motora u brzoj vožnji. Zvuk je cepao noć dok su jurili uskim krivudavim putem iz luke i zaglušio je galamu društva na terasi *Jastoga*. Kad su stigli na šetalište, motocikli su usporili.

Bili su policijski.

To je bio neočekivan prizor ovde.

Mi gotovo nikada nismo viđali policajce.

Motocikli su krenuli strmim vijugavim putem kojim se izlazilo iz Sent Džuda i ubrzali prolazeći pored klinaca na plaži. Nisu čak ni usporili da ih pogledaju. Šta god da je policija tražila, to nisu bili surferi koji puše travu na plaži.

Dok sam ispijao hladno pivo, razigrani noćni povetarac doneo mi je zvuk Klementinog smeha.

BET FARDING: Čudno je koga volimo. Kad malo bolje razmislimo, to nema nikakvog smisla. Moj Vil, dok smo se zabavljali, stalno je ponavljao: „Dopadaju mi se tvoje oči.“ No moje oči su sasvim obične. Ni po čemu nisu posebne, nisu bile ni dok sam bila mlada. Ali njemu su se dopale, ili je mislio da mu se dopadaju, i zato je želeo da me povede u bioskop u Truro. Zato što su mu se sviđale moje oči! A ja se mislim: Je li to zaista dovoljno da nekoga voliš? Ljubav nema ama baš nikakve veze s nečijom dobrotom, ljubaznošću, toplinom. Nema veze čak ni s tim kako se ponašaju prema nama. Mnogo važniji je oblik lica. Oblik tela. Savršeno obične oči. Kako nas te oči gledaju i šta u nama taj pogled budi. Ne znam. Naprosto mi se čini da je to premalo da se na tome sagradi čitav život, zar ne?

5

Stajao sam na terasi *Jastoga* i gledao mladu fokku kako se sunča. Ležala je na steni između zaliva i otvorenog mora, protezala krupno sjajno telo po crnom kamenu kao da je na perjanom madracu, glatka, debela i vesela, varila je doručak dok su talasi penili i razbijali se o hridine ispod nje. More je bilo uzburkano, nemirno, prelivalo se u tamnim nijansama sive.

Dole u Platu ribari su obavljali ono što su zvali poslovima za vetrovito vreme – krpili su mreže, popravljali zamke, pripremali mamce i radili sve što i inače kada je more suviše nemirno za plovidbu, a nedovoljno surovo da sede u *Zečjoj rupi* uz kriglu koreva i psuju vreme. Jedan je farbao korito svog broda s lenjom pažnjom punom ljubavi. Časkali su radeći i čuo sam njihov smeh. Video sam Vila Fardinga kako stoji među njima, u središtu pažnje sudeći po njegovom širokom osmehu, upadljiv u žutoj vetrovcu i s crvenom vunenom kapom. Prepostavio sam da raspravljaju o jučerašnjem danu, zadirkuju Vila i jedni druge jer je starac jedini imao petlju da isplovi. Već su to pretvorili u priču koja će se prepričavati u luci, u *Zečjoj rupi* i tokom dana i noći na moru.

S terase sam video kuće na sprat iznad luke i plavo-belu kuću Bake Džo. Radnik je vadio metalnu rešetku iz belog kombija. Jednu je već ugradio na prozor u prizemlju.

Liza je izašla na terasu i stala uz mene. Ispratila je moj pogled, a onda se okrenula ka meni. Podigla je obrve opazivši nove bezbednosne mere; nije rekla ništa, ali i ja sam pomislio isto.

Čega se plaši?

U Sent Džudu gotovo da nije bilo sigurnosnih rešetaka.

Onda kao da se nešto promenilo u vazduhu kad su se ulazna vrata otvorila i Klementina iskoračila napolje. Bila je u crvenom jednodelnom kupaćem kostimu kao čedna olimpijska plivačica, kosu boje bakra podigla je visoko na teme, a preko širokih ramena prebacila je peškir.

Zastao mi je dah. S podignutom kosom izgledala je potpuno drugačije. Obnaženo, ranjivo. Činilo mi se da je to istinska Klementina. Zbog položaja njenih ušiju u odnosu na lice srce mi je poskočilo. Znao sam da onaj ko zasluži njen osmeh vidi i ružičaste desni iznad njenih zuba. Takvim slučajnostima rođenja darujemo svoja srca.

Bravar s rešetkom ju je pogledao blesavo se keseći, a ona mu je bez osmeha promrmljala neka uputstva. Poslušno je klimnuo glavom i gledao je kako silazi prema luci.

I svi mi smo je gledali. Svi.

Vil Farding i drugi ribari podizali su pogled sa rada uz ćaskanje da je posmatraju kako se primiče luci vijugavim ulicama.

Čarli Farding gledao ju je s palube *Rajske barke* dok se grupa turista ukrcavala željna da vidi foke i delfine.

A Liza i ja smo je gledali s terase *Jastoga*.

Neki sa sinoćne zabave u mom restoranu pojavili su se na šetalištu. Dvojica Vintera. Stariji, Oliver, i njegov golobradi

sin. Kad su videli Klementinu kako korača prema luci, prekinuli su razgovor i takođe se zagledali u nju. Čak i foka na steni kao da je podigla masivni trup i zatreptala krupnim očima na prizor Klementine kako silazi do luke u crvenom jednodelnom kupaćem kostimu.

Spustila se do mora kao u onoj staroj pesmi o devojci s Ipaneme, svi muškarci su se učtivo odmakli da je propuste, ali ona to nije ni zapazila.

„Đavolski rđavo vreme za kupanje“, progunda Liza i ispi gutljaj kafe.

Tada sam shvatio da joj Liza zavidi. Da zavidi njenoj slobodi i tome što svi ostave ono što rade da bi je gledali, svi. I odjednom mi je bilo veoma važno da Liza sazna istinu o našoj novoj susetki.

„Izgubila je muža“, rekao sam.

„Molim?“

„Klementina je izgubila muža.“

Nisam rekao: *Takođe*. Nisam rekao: *Kao i ti, Lizo*.

Ali želeo sam da Liza zna da svaki život ima tragedije na kakve svet ne bi ni pomislio.

„Na pešačkom prelazu udario ga je kolima pijani policajac van dužnosti. Zbog toga se doselila ovamo. Da počne iznova. Da ode od svega toga.“

Liza klimnu glavom. „Po svemu sudeći drži se vrlo dobro.“

Obuzeo me je talas ljutine. „Ne veruješ joj?“

Ona slegnu ramenima. „Ja ne znam ništa o njoj, Tome, samo kažem da ne liči na ucveljenu udovicu kako je ja zamišljam. Pogledaj je. Mislim – ne nosi burmu, zar ne?“

„Ne znam.“

„Udovica nosi burmu.“ Podigla je levu šaku; tanki kolut zlata zasvetlucao je na jutarnjem suncu. „Gde joj je burma, Tome?“